

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

Fondul România din arhiva Biroului pentru Servicii Strategice al Statelor Unite ale Americii (1941—1945)

NICOLAE DASCĂLU

O sursă importantă dar mai puțin cunoscută a istoriei României în anii marii conflagrații o constituie arhiva Biroului pentru Servicii Strategice al S.U.A. Valorificarea acesteia este în bună parte posibilă grație copiilor existente în colecția de Microfilme S.U.A. rolele 683, 684, 685 și 678 la Direcția Generală a Arhivelor Statului în București*. Prezentarea de față, cu atât mai necesară cu cât documentele sînt accesibile istoricilor români, are tocmai menirea de a face cunoscută această sursă și de a stimula valorificarea ei de către specialiști.

Răspunzind unor necesități stringente, în iunie 1941, a fost creat Biroul pentru Servicii Strategice (Office of Strategic Services, O.S.S.). Deși Statele Unite încă nu intraseră în conflict, pentru factorii de decizie realiști devenise foarte clară necesitatea creării unui organism de informații special adaptat la acțiunea pe diversele fronturi. Urmărirea atentă a evoluției războiului din Europa a dus la această concluzie. Apariția O.S.S. se inscria în procesul complex de adaptare a vechilor servicii de informații sau de creare a altora noi, în diverse state beligerante sau nu, pentru a face față cerințelor celui de-al doilea război mondial care va rămîne în istorie ca un model al războiului total în care, alături de tradiționala confruntare armată, o pondere deosebită revenea conflictului economic, propagandei subversive, sabotajului și spionajului¹.

Biroul pentru Servicii Strategice a fost conceput și structurat pentru culegerea de informații prin acțiuni de luptă ale unor unități speciale sau prin spionaj, pentru propagandă subversivă („black propaganda“) împotriva inamicului, ca și pentru realizarea unor acțiuni de sabotaj. În concepția americană toate acestea erau părți componente ale „războiului psihologic“².

Inițial (iunie 1941—iunie 1942) organizația creată în acest scop a fost numită Biroul pentru Coordonarea Informațiilor (Coordination of Information Office, C.O.I.). Din iunie 1942 și pînă la terminarea războiului, cînd au dispărut elementele care-l născuseră, titulatura a fost aceea de Birou pentru Serviciile Strategice. Indiferent de cele două etape, în istorie a rămas cu denumirea de O.S.S.

Structurile sale organizatorice s-au perfecționat în permanență³. În general O.S.S. a avut următoarele mari secțiuni: 1. Centrala administrativă și birourile tehnice; 2. serviciul de informații (care reunea birourile: a. spionaj; b. contra-spionaj; c. cenzură și documente și d. cercetare și analiză (Research and Analysis, R & A)); 3. Operațiile războiului psihologic și serviciile strategice; 4. Școli și antrenament; 5. Intendență și 6. Oficiile de la New York și de pe Coasta de vest. În momentul de maximă extensiune a O.S.S., decembrie 1944, acesta avea

* N. Redacției Revistei Arhivelor: Colecția Microfilme S.U.A. a D.G.A.S. s-a realizat în urma misiunilor de cercetare ale arhiviștilor Șt. Hurmuzache, Șt. Nîmară, Fl. Oprea, Gabriela Birceanu, Valeria Matei și Valentina Costache între anii 1977—1981. În cadrul acestei colecții se află și rolele amintite de autorul acestui studiu, care cuprind o serie de documente din arhiva acestui Birou.

¹ O excelentă sinteză a situației serviciilor secrete în anii celui de-al doilea război mondial o constituie lucrarea lui Gh. Buzatu, *Războiul secret*, Junimea, Iași, 1973, 276 p.

² *War Report, Office of Strategic Services*, prepared by history project, Strategic Services Unit, Office of the Assistant of War, War Department, U.S. Government Printing Office, Washington D.C. vol. II, 1949, p. 99.

³ *Ibidem*, p. 122—258 (schemele de organizare în diverse etape).

13 000 oameni dintre care 5 500 în S.U.A. iar ceilalți dislocați pe diverse teatre de război din Europa, Asia și Africa⁴.

Din 1941 și pînă în 1945, activitatea O.S.S. a fost axată pe cele trei direcții fundamentale indicate : culegerea de informații, propaganda subversivă și sabotajul⁵. În acest triunghi Biroul a desfășurat o activitate vastă, în bună parte consemnată în documente. Totalitatea acestora formează Arhiva O.S.S. conservată la National Archives din Washington (Record group 226). Fiind supuse regulii celor 30 de ani, o bună parte din documente sînt deschise cercetării. Doar actele privind utilizarea fondurilor secrete ale O.S.S. nu pot fi văzute. Pe de altă parte, documentele de sinteză emanînd de la Research and Analysis, trecute în arhiva Departamentului de Stat (unde a fost transferat acest serviciu după 1945) cuprinde unele piese privind evenimentele de după 1945. În acest sens fișierul este utilizabil pînă în 1961, dar documentele în sine sînt supuse regulii celor 30 de ani.

Cele cîteva precizări privind istoricul O.S.S. pot sugera conținutul documentelor din arhiva organizației. Cît despre felul acestora, este vorba de rapoarte, note informative, sinteze, hărți, fotografii etc., referitoare la zone geografice, țări sau probleme. Prin conținut, unele documente depășesc limitele cronologice indicate pentru că fac ample referiri la situația antebelică. În ce privește tematica, ele se referă la viața politică, economică, socială, la forța militară a statelor subiect. Marea majoritate a pieselor privesc statele Axei, Germania, Italia și Japonia în primul rînd. Urmează ca pondere actele despre sateliții Axei. Există și numeroase biografii ale unor personalități politice sau militare. Pentru a da un singur exemplu în acest sens menționăm că toți delegații la Conferința de la San Francisco (pentru fondarea O.N.U.) au avut fișe biografice la O.S.S. Pe de altă parte, numeroase sinteze reflectau situația politico-economică și militară a marilor puteri aliate, U.R.S.S. și Marea Britanie.

Fondul România cuprinde documente O.S.S. proprii, documente transmise de alte agenții guvernamentale americane, precum și documente luate din România. de o misiune a organizației care a acționat la sfîrșitul lui august 1944. Ca și în cazul altor țări, *fondul România* este organizat tematic. Iată cîteva categorii : condiții generale ; guvern (1.3) ; politică (1.7) ; obiective de pace (1.12) ; frontiere (1.17) ; minorități (1.19) ; partide politice (1.2) ; informații economice (2.1), informații aeriene ș.a.

Evident că ar fi imposibil de meționat toate cele cîteva mii de documente ale fondului România din arhiva O.S.S. Considerăm ca sugestivă prezentarea cîtorva piese reprezentative în ce privește unele aspecte ale istoriei României în anii marii conflagrații : situația generală din țară ; bombardamentele aliate și chestiunea petrolului ; relațiile româno-germane ; problema Transilvaniei ; insurecția din August 1944 și situația din etapa care a urmat. Ținem să precizăm că toate aceste aspecte vor fi schițate în lumina unor documente americane, provenind din surse O.S.S. sau de la alte instituții guvernamentale (Departamentul de Stat, Ministerul Justiției, Ministerul de Război — Military Intelligence Division, Ministerul Marinei — Office of Naval Intelligence).

În baza unor informații provenind din surse diferite, O.S.S. avea mereu un tablou de ansamblu al situației din România. Iată cîteva exemple. Într-un raport din 31 aprilie 1941 semnat de fostul atașat militar al S.U.A. la București se sublinia : „Românii sînt patrioți ardente și detestă ocupația germană...”. Aceasta s-a realizat progresiv cu metode tipic naziste : mai întîi au sosit unități pentru înstruirea armatei române ; apoi, noi unități germane pentru paza regiunilor petroliere, de maximă importanță pentru Reich ; alte unități au fost dislocate în România pentru asigurarea securității liniilor de comunicație ale forțelor germane. A urmat preluarea controlului asupra sistemului de comunicații al întregii țări. În raport se sublinia că germanii adoptaseră totuși o serie de măsuri pentru a evita fricțiunile cu populația. În același timp, prin presiuni, treptat, indirect uneori, toate elementele politice influente, ostile germanilor, au fost eliminate din viața politică activă⁶.

⁴ *Ibidem*, p. 116.

⁵ *Ibidem*, vol. II—III, vezi și Ford Corey, *Donovan of the O.S.S.*, Little Brown Company, Boston, 1970, 366 p. ; R. Harris Smith, *O.S.S. The Secret History of America's First Central Intelligence Agency*, University of California Press, Los Angeles, 1972, 458 p. ; Sergiu Verona, *Arhive secrete*, Edit. tineretului, București, 1968, p. 168—197.

⁶ N. A. Menționăm că trimiterea la sursă se face în acest studiu după cota americană pe care am văzut-o noi în S.U.A. Specialistul preocupat de aceste probleme poate confrunta pe baza numărului (cotei) documentelor copile aflate în rolele de la DGAS. National Archives of the U.S.A., Washington D.C., O.S.S. file

Același document face referiri și la rebeliunea legionară din ianuarie 1941, definită ca un început de război civil. Față de aceasta naștii au manifestat oportunitismul lor tipic. Inițial trupele germane nu au intervenit, dorind a realiza slăbirea celor două părți în conflict și a evalua totodată forța lor. Când a fost clar că rebeliunea era pe cale de a fi înfrântă, germanii au intervenit în favoarea lui Antonescu. Doar cîțiva lideri legionari au fost salvați, Garda fiind practic distrusă. „Rezultatul este că acum pacea totală nazistă domnește în România”⁷.

Pentru cunoașterea stării de spirit a populației din țară O.S.S. s-a folosit și de declarațiile mai multor români din țară ajunși în cele din urmă în S.U.A.⁸ Unele documente consemnează condițiile generale din țară și evidențiază situația politică și economică, starea de spirit a populației sau statutul și acțiunile trupelor germane⁹.

O sinteză R & A, datată 17 decembrie 1943, semnificativă pentru condițiile din țară expune istoria politică a României și evaluează specificul poporului român ca scopul de a înțelege participarea României la război¹⁰. După opinia autorilor raportului trecutul istoric al românilor explica foarte bine poziția lor față de prizonierii de război aliați, aviatori căzuți în urma raidurilor împotriva unor obiective românești. Astfel, numai în urma raidului din 1 august 1943 asupra Ploieștiului au fost doborîte 53 aparate din care s-au salvat doar 60 aviatori. (Ca în toate celelalte cazuri, prizonierii luați de unitățile românești nu au fost cedați germanilor deși aceștia au insistat. Prizonierii răniți au fost internați în spitale, iar ceilalți în diverse localități pe lângă București sau la Timișoara de Sus. „Această experiență, se sublinia în sursa citată, reflectă stima generală a publicului pentru americani ca aliați morali ai României împotriva germanilor”¹¹.

Același document evidențiază contradicția dintre poziția oficială a României ca aliat al Reichului (care implica furnizarea de alimente și materii prime, menținerea trupelor pe front etc.) determinată de complexa situație internațională și opoziția unor cercuri largi ale societății față de o asemenea orientare¹². În acest fel s-au născut eforturile pentru a negocia cu Aliații ieșirea din Axă. La eforturile respective au fost angrenați chiar oficiali ai regimului și implicit unii membri ai serviciului diplomatic român. Astfel, un raport al atașatului naval al S.U.A. la Lisabona sublinia rolul lui Victor Cădere, care se afla în contact cu englezii. Raportorul aprecia însă că din rîndul personalului Legației României în capitala Portugaliei numai Mircea Eliade, atașat de presă, era pe deplin și declarat filo-englez¹³.

O altă grupă tematică foarte importantă o reprezintă informațiile aeriene. Valoarea lor tactică și strategică imediată era deosebită de vreme ce starea de război între România și marile puteri aliate se manifesta direct prin bombardamente aeriene care vizau în mod special regiunea petrolieră Valea Prahovei. În fapt Serviciul de informații al lui U. S. Air Forces¹⁴ a întocmit hărți aeriene pentru toate zonele țării. Pentru obiectivele mai importante s-au alcătuit fișe speciale cu diverse date culese din toate sursele accesibile, privind amplasarea, importanța, paza etc.¹⁵. Cele mai multe din documentele de acest gen erau rezultatul unei

Record group 226 (mai departe doar O.S.S. file), War Department, General Staff, Military Intelligence Division (mai departe M.I.D.), Military Attache (M.A.) report no. 17654, subject: *Romania. Current events*, New York office, April 31, 1941, Frederick D. Sharp, lt. col. f. 1 (cota 35491)

⁷ Ibidem, f. 2.

⁸ O.S.S. Romania, General Conditions, November 26, 1941, nesemnat, 6 f. (11386).

⁹ Asemenea rapoarte sînt înregistrate la cotele 27502, 43974, 61188, 96319 etc.

¹⁰ State Department file, record group 59, R & A report no. 1518, *Romania. The Present Situation*, December 17, 1943, f. 1 (rapoartele R & A nu sînt semnate; cota lor este chiar numărul lor de lucru).

¹¹ Ibidem, f. 11 (în ceea ce privește prizonierii de război aliați menționăm că în arhivele militare românești se află numeroase documente pe această temă. Vezi de pildă: Arhiva Ministerului Apărării Naționale fond Marele Stat Major, secția 2 informații, dosar 1538, 218 f.).

¹² Ibidem, f. 18—21.

¹³ O.S.S. file, Office of Naval Intelligence (O.N.I.) Intelligence report no. 103—400, from Naval Attaché (N. A.), Lisbon, 31 July 1943, *Foreign Diplomatic Officials in the Area*, f. 1, indescifrabil.

¹⁴ Ibidem, Office of the Ass. Chief of Air Staff, Intelligence, *Air Objective Folder*, no. 69, Sibiu, no. 69, Timișoara, (43363) ș.a.

¹⁵ Ibidem, O.S.S., *Provisional Summary of Target Intelligence*, March 24, 1944, nesemnat, 8 f. + 2 hărți (68322).

preocupări speciale privind petrolul românesc, considerat a fi pe un loc de frunte pe continent¹⁶.

Evident că date bogate și precise au existat mai ales pentru fostele societăți petroliere americane din România. O sinteză a cunoștințelor în acest domeniu forma tema unui document din aprilie 1943 întocmit de Secția pentru războiul economic, Divizia pentru război din cadrul Departamentului Justiției al S.U.A.¹⁷

Importanța petrolului românesc pentru mașina de război nazistă a făcut ca zona principală de extracție și prelucrare, respectiv Valea Prahovei și mai ales Ploieștii (conform informațiilor americane aici era concentrată 40% din capacitatea totală de rafinare a țării) să fie ținta unor susținute raiduri aeriene. De regulă escadrile americane acționau ziua iar unele engleze noaptea.

Conform informațiilor din arhiva O.S.S. primul bombardament american a avut loc la 12 iunie 1942. La orele 17,45 au fost lansate primele bombe asupra Capitalei. Apoi grosul unității se îndreaptă spre Ploiești în timp ce formațiuni izolate au bombardat gara din Buzău, portul Brăila și rada portului Constanța. Distrugerile n-au fost însemnate¹⁸. În fapt, cel dintâi bombardament aliat asupra Văii Prahovei a avut loc la 27 ianuarie 1942 când escadrile de bombardament sovietice au atacat rafinăria „Unirea”. În următoarele două săptămâni aviația sovietică a bombardat doar o machetă a Ploieștiului, construită de germani la 10 mile nord de orașul propriu-zis. Ulterior acțiunile bombardierilor sovietice au încetat cu totul¹⁹.

Experții din O.S.S. considerau că distrugerea instalațiilor petroliere din zona Ploiești putea duce practic la dispariția potențialului industriei extractive și de rafinare. De asemenea, se aprecia că scoaterea din uz a liniei de cale ferată ce pleca din Ploiești spre nord-vest, singura legătură de acest gen utilizabilă de germani, putea provoca mari greutăți Reich-ului, în ceea ce privește aprovizionarea cu petrol românesc. Era corect evaluat faptul că Dunărea se putea folosi mai greu, în special iarna, deoarece capacitatea conductei Ploiești-Giurgiu era relativ redusă. În aceste condiții, obiectivul strategic propus impunea ca soluție optimă un atac masiv cu efecte decisive asupra Ploieștiului²⁰.

Este posibil ca documentul sintetizat mai sus să fi stat la originea deciziei care a dus la atacul aerian de mari proporții din 1 august 1943. Multe documente ale *fondului Românica* din arhiva O.S.S. se referă la această operațiune. Ecurile acțiunii au fost largi, fiind înregistrate de pildă chiar și de către atașatul militar al S.U.A. la Ankara, precum și de către Direcția serviciului de informații franceză de la Alger²¹.

Considerat ca un model de acțiune asupra unei regiuni petroliere, raidul din 1 august 1943 executat de escadrilele strategice americane (avioane „Liberator”, „Consolidated” și „B-25”) a constituit tema unui studiu special de 191 file alcătuit de Divizia de cercetări istorice a Universității forțelor aeriene de la Maxwell, S.U.A. Menționăm un fapt extrem de curios: în arhivele militare românești se află o *Dare de seamă* asupra bombardamentului aerian inamic din 1 august 1943, care însumează tot 191 file. Am cercetat ambele sinteze, dar nu am descoperit o legătură directă între ele afară de tema comună. Numărul exact de file este fără doar și poate o coincidență²². Este surprinzător faptul că sursa americană nu a fost folosită de James Dugan și Carroll Stewart în cunoscuta lor lucrare consacrată operațiunii²³.

Lucrarea oficială *The Army Air Forces in World War II* consemnează că, în anii 1943—1944, în zona Ploiești au fost lansate 13 469 tone de bombe. La acțiuni

¹⁶ Ibidem, O.S.S., *The European Oil Industry*, 3 f., nesemnat, nedat., (43713).

¹⁷ Ibidem, Department of Justice, War Division, Economic Warfare Section, confidential, copy no. 8, 22, f. B. McClougherty Jr. (39281).

¹⁸ Ibidem, O.S.S., confidential report no. 385, 16 august 1942, nesemnat, nedat. (24616); Ibidem, raportul no. 305, nedat., nesemnat (22434).

¹⁹ Ibidem, O.S.S. report no. 13694. December 30, 1942, *Romanian Oil Fields*, f. 1—2, nesemnat (26245).

²⁰ Ibidem, f. 4—10.

²¹ Ibidem, documentele cu cotele 42798, 44110, 44584, 74574 ș.a.

²² Ibidem, *Historical studies prepared by the historical research division, 3825th support group, Air University, Maxwell, A.F.B., Al. 36112, Reg. coll. 2000, 191, f. The Ploiești Mission of 1 August 1943*; Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, secția 2 informații, dosar 1291. *Dare de seamă asupra bombardamentului aerian inamic din 1 august 1943*, nesemnat, 191 f.

²³ James Dugan, Carroll Stewart, *Ploiești, The Great Ground-Air Battle of 1 August 1943*, Random House, New York, 1962, 407 p.

au luat parte 59 839 aviatori aliați. Forțele aeriene americane au pierdut 350 bombardiere cu rază mare de acțiune²⁴.

În chip firesc, o serie de documente din acest fond se referă la raporturile politice, economice sau militare româno-germane. Situația forțelor germane dislocate în România, lărgirea efectivelor, organizarea și dislocarea lor, raporturile trupelor hitleriste cu autoritățile și populația civilă formează obiectul multor rapoarte provenind din diverse surse. Spre exemplu atașatul naval al S.U.A. la Istanbul consemna rezerva cu care germanii erau priviți în București pe străzi sau în magazine, teama românilor că unitățile deja sosite nu erau decât forța de avagardă²⁵.

În ceea ce privește legăturile economice româno-germane, O.S.S. primea informații și din surse diplomatice. Astfel, un raport al atașatului comercial al S.U.A. la Berlin, datat 13 noiembrie 1941, privea negocierile comerciale româno-germane în curs. Date complementare în aceeași privință sint oferite de un raport al Legației americane la Berna, datat ianuarie 1942²⁶.

Cu privire la raporturile româno-germane în ajunul și în timpul mării conflagrații o sursă interesantă este sinteza interogatoriului lui Paul Otto Gustav Schmidt, interpretul personal al lui Hitler. Interogatoriul acestuia a fost luat la Wiesbaden, în noiembrie 1945, de către o echipă specială a Departamentului de Stat. Interogatoriul este mai important decât memoriile publicate ulterior de interpret, conținând multe detalii și, fapt interesant, unele din declarații au fost confruntate cu documente oficiale germane capturate de americani. La 9 noiembrie 1945, Schmidt a vorbit despre politica germană în sud-estul Europei făcând referiri la conținutul unor convorbiri la care a asistat, purtate între Hitler sau unii miniștri naștiți cu oficiali din Iugoslavia, România, Ungaria, Bulgaria, Grecia și Turcia. În documentul de 23 file patru sint consacrate României.

Schmidt a relevat mai întâi vizita lui Ion Gafencu la Berlin și întrevederile cu Ribbentrop, la 18 aprilie 1939, și cu Hitler, în 19 aprilie 1939. Sinteza se referă și la stenogramele respectivelor discuții²⁷. Spațiul cel mai larg din paragraf este acordat legăturilor la nivel înalt din anii celui de-al doilea război mondial. Sint menționate întâlnirile Hitler-Antonescu și opinia primului despre generalul român. Un document de natură similară este interogatoriul lui Hermann Neubacher, fost primar al Vienei, funcționar superior în Wilhelmstrasse²⁸.

Problema frontierelor României, mai ales în ce privește Transilvania în timpul celui de-al doilea război mondial, este de asemenea prezentă în arhiva analizată. O serie de documente consemnează semnificația deosebită pe care o avea atunci chestiunea pentru români și evidențiază aspirația de reîntregire a teritoriului național. Autorii documentelor evidențiau ca un fapt semnificativ prezența problemei Transilvaniei ocupată de horthyști în negocierile opoziției pentru ieșirea din război. Opoziția lega această ieșire de absoluta necesitate a retrocedării Transilvaniei de nord²⁹.

O sumă de documente O.S.S. înregistrează desfășurarea și semnificația insurtecției naționale din August 1944. Dintre ele raportul din 25 august 1944 al unui agent al S.U.A. din Istanbul informa despre arestarea lui Ion și Mihai Antonescu, declarația pentru întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și eliberarea

²⁴ *The Army Air Forces in World War II*, vol. III, The University of Chicago Press, Chicago, 1951, p. 298.

²⁵ O.S.S. file, O.N.I. Intelligence report no. 603—200, from N. A. Istanbul, October 30, 1940, indesc. 5 f., *German Forces in Romania* (34738).

²⁶ Ibidem, U.S.A. Embassy, Berlin, November, 13, 1941, *German-Roumanian Trade Conversation*, report no. 3681, W. L. Sayer; Ibidem, U.S.A. Legation, Bern, January 26, 1942, 3 f. Harrison Lewis, secretary, *New German-Roumanian Economic Agreement* (12934).

²⁷ Ibidem, State Department Special Interrogation Mission, Wiesbaden, November 9, 1945, person interrogated: Paul Otto Gustav Schmidt, subject: *German Policy in Southeastern Europe*, 1939—1944. De Witt C. Poole, f. 10—11 (XL 27949).

²⁸ Ibidem, f. 12—13; Ibidem, State Department Special Interrogation Mission, Oberusel, 29 September, 1, 6—8 October 1945, person interrogated: Dr. Herman Neubacher, subject: *German Policy in Southeastern Europe*, 1940—1945, 34 f. (Romania, f. 3—9, XL 22947).

²⁹ Ibidem, documentele cu cotele: 26235, 142904, XLI 31176, XL 13168, XI 13170, 144740 etc.

celor circa 900 (în realitate au fost aproape 1300) aviatori aliați prizonieri de război³⁰.

Un interesant raport al atașatului german de presă la Lisabona, interceptat de agenți O.S.S., consemna ecurile insurecției române în Portugalia. De pildă ziarele portugheze subliniau în acest context că, în 1941, „...România nu a intrat în război din entuziasm pentru Germania, ci pentru că a fost forțată la aceasta din cauza lipsei oricărui sprijin al puterilor Occidentale”. Pierderile teritoriale din 1940 au fost un alt element important al orientării politice a Bucureștiului. Chiar și după 1940, considerau unele ziare portugheze, chestiunile teritoriale, mai ales aceea a Transilvaniei, au preocupat în mare măsură pe români. Pe de altă parte perioadele portugheze evidențiază faptul că insurecția română și ieșirea României din starea de satelit al Axei a însemnat o mare pierdere pentru Germania lipsită astfel de petrolul românesc. În același timp, 22 divizii germane erau puse în pericol, iar porțile spre Ungaria și Europa Centrală erau larg deschise³¹.

Intr-un raport din 30 august 1944, un alt agent american la Istanbul prezenta diverse informații despre rolul diversilor factori politici din țară în realizarea „loviturii” din 23 August 1944³².

O lungă serie de rapoarte schițau situația din România după insurecție, compoziția guvernului Sănătescu³³, reacția cabinetului român la termenii armistițiului³⁴, acțiuni ale unor partide politice³⁵, direcțiile evoluției interne din lunile august-decembrie 1944³⁶, rolul marilor puteri în organizarea Comisiei aliate de control și unele aspecte ale activității acesteia³⁷, opinia președintelui Uniunii baptiste din România despre situația din țară³⁸ etc.

Cîteva acte privesc conjunctura politică internă din 1945: reforma agrară³⁹, situația politică și economică din Banat⁴⁰. În arhiva Oficiului se află și Memorandumul din 25 iulie 1945 adresat de C. I. C. Brătianu președintelui H. Truman, aflat atunci la Potsdam. Un alt act care merită o mențiune specială este cel referitor la efectul Coandă. Datele în acest sens au fost culese de doi ofițeri din Serviciul de informații al Armatei, în octombrie 1944, la Paris. Cele două rapoarte sînt însoțite de detaliate scheme tehnice⁴¹.

³⁰ Ibidem, O.S.S. date of information — 25 August 1944, place of information — Istanbul, subject: *Arrest of Ion and Mihai Antonescu*, 2 f. nesemnat (L 43205); Ibidem, O.S.S. 26 August 1944, Romania, subject: *More Effects of the Surrender*, Istanbul, 2 f. nesemnat (L 42849).

³¹ Ibidem, O.S.S. confidential, German press attaché in Lisabon, *Report News Comment*, to Berlin, August 26, 1944, 6 f. (90494).

³² Ibidem, O.S.S. country — Romania, subject: *Internal Situation Following the Coup*, source Z, date of information 30 August 1944, place — Istanbul, 2 f. nesemnat, (L 43793).

³³ O.S.S. file, M.I.D., report no. 9115 from M. A. Ankara, date 30 August 1944, subject: *Romanian Cabinet*, Robert N. Walker, 7 f. (93632).

³⁴ Ibidem, O.S.S. subject: *Romania. Government Reaction to Armistice Terms*, sources Z, date — 29 September 1944, 3 f.f.s. (L 45839).

³⁵ Ibidem, O.S.S. subject: *Romania. Cancellation of Peasant Party Rally*, date — November 3, 1944, 13 f.f.s. (L 48256).

³⁶ Ibidem, O.S.S. subject: *Romanian Reality*, Bucharest, December, 21, 1944, 12 f.f.s. (XL 6928).

³⁷ Ibidem, O.S.S. Headquarters 2677th Regiment, Apo 512, Romanian Report no. 2, from Lt. H. L. Roberts, subject: *Role of the Major Powers in the Allied Control Commission for Romania*, 8 f. (XL 2958); Allied Control Mission to Romania, British Mission, *Visit to Moldova*, 18—22 December 1944, 18 f. lt. col. F. C. Masterson (112068); O.S.S., April 14, 1945, *Interview with Russian A.C.C. Representative in Banat*, 1 f. (L55233); O.S.S. 28 January 1945, *Romania. The Left Parties and Activities in Transylvania*, 13 f. (15214); de asemenea documentele cu cotele L 52115; L 51645; 127242; 16619 ș.a.

³⁸ Ibidem, Southern Baptist Missionary Board, November, 8, 1944 Washington, Memo. to O.S.S., 2 f. (101569).

³⁹ Ibidem, O.S.S., *Romania. The Agrarian Reforma*, 12 f.f.s. nedatat 129561.

⁴⁰ Ibidem, Intelligence report, from U. S. Military Rep. A.C.C. for Romania, Apo 512, dat 21 August 1945, subject: *Political and Economic Situation in the Banat*, 19 f. indesc. (XL 16619).

⁴¹ O.S.S. file, Bucharest, July 25, 1945, *Memorandum, C.I.C. Brătianu to President Truman*, 8 f. (142904); Ibidem, *The Coandă Effect* reports by Lt. R. S. Sproule, Lt. S. T. Robinson, Combined Intelligence Objectives, Sub-committee G-2 division, 25 f. (două rapoarte — XL 6947).

Sintezele R & A formează o grupă aparte între documentele O.S.S. depozitate din considerentele arătate în arhiva Departamentului de Stat. Research & Analysis forma un adevărat „trust al creerelor” din Birou, fiind constituit din experți recunoscuți în politică, economie, istorie etc. În tot timpul războiului secțiunea a fost condusă de dr. William L. Langer. În baza informațiilor curente, membrii secțiunii elaborau sinteze pe teme date, prezentînd de obicei și diverse soluții în final. După desființarea O.S.S., R & A a fost trecut la Departamentul de Stat unde a avut diverse denumiri succesive (Interim Research and Intelligence Service; Office of Research and Intelligence). În ceea ce ne privește vom folosi doar termenul generic de R & A. Transferul menționat explică de ce documentele R & A abordează și aspecte ale situației de după 1945 (fișierul e practic folosibil pînă în 1961). Așa cum am subliniat deja, pentru cercetare se aplică însă regula celor 30 de ani.

Iată o succintă trecere în revistă a celor mai importante rapoarte R & A referitoare la țara noastră. Două asemenea sinteze privesc originile, fondarea și activitatea Gărzii de Fier. Garda în sine, menționează unul din rapoarte, este „...un partid fanatic, naționalist, antisemit și autoritar, a cărui istorie ... a fost marcată de reprobabile incidente de violență și asasinat”, iar despre fondatorul mișcării leginoare afirmă că se dovedise a fi „profund mistic și bolnav anormal”⁴².

Privire strategică asupra României este o sinteză de mare întindere care trece în revistă, în spiritul punctului de vedere american de atunci, în cca. 200 de file, structura etnică și socială, situația politică și economică a țării la sfîrșitul anului 1943, importanța economică și militară a diverselor orașe românești⁴³.

Un document foarte interesant este, fără îndoială, cel intitulat *Guvernul militar al Națiunilor Unite pentru România*. Este vorba de proiectul instituirii unui cabinet militar de ocupație în cazul ocupării țării. Evident că realizarea condițiilor de instituire a acestui guvern militar însemna pierderea totală a suveranității naționale. Era măsura radicală prin care Aliații se pregăteau a soluționa o ipotetică situație⁴⁴.

Pregătirea și victoria insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste au făcut ca acest proiect să nu aibă obiect.

Alături de toate grupele de documente mai sus citate, de origine americană, se află a doua mare categorie, cea a documentelor numite de captură, luate din țară și privind situația din țară**. Practic, în arhiva O.S.S. ele sînt amestecate. Considerăm că delimitarea făcută ușurează înțelegerea conținutului și caracterului fondului analizat. Este vorba de documente germane, în mare lor majoritate, dar și de unele românești, scoase din România de o misiune specială a O.S.S. care a acționat imediat după insurecție pînă la începutul lunii septembrie 1944⁴⁵.

Din această echipă O.S.S. au făcut parte și cîțiva ofițeri din R & A care au triat unele fonduri de arhivă germane din București: *Ruminoil*, misiunea oficială germană pentru petrol în România; *Schenker & Co.*, companie particulară petrolieră, în fapt acoperirea legală a rezidenței Abwehrului pentru Balcani; *Misiunea germană a forțelor aeriene*; *Misiunea germană a Marinei de război*. De asemenea, acea misiune americană a cercetat *Arhiva Legației germane la București* și a reținut mai ales dosarele atașatului de poliție (căpitanul S.S. Richter) care era și reprezentantul Gestapoului în România. Echipa a investigat rapid și o parte din *Arhiva Partidului nazist din România*, circa 10 000 dosare, cu sediul în str. Vasile

⁴² State Department file, R & A report no. 69, *Horia Sima and Iron Guard*, 4 f., Ibidem, *Iron Guard*, R & A report no. 474, 10 f.

⁴³ Ibidem, R & A report no. 1232, *Strategic Survey of Romania*, 1943, 199 f.

⁴⁴ Ibidem, R & A report no. 1777, *United Nations Military Government for Romania*, February 25, 1944, 29 f. + 1 hartă; pentru ofițerul însărcinat cu problemele civile din acest proiectat guvern s-a alcătuit chiar un ghid pe probleme; iată una din cele 9 broșuri tematice identificate în această privință: *Civil Affairs Handbook on Romania. Section 9 on Labor*. Prepared by U.S. Bureau of Labor Statistics Department of Labor, for the Military Government Division, Provost Marshal General's Office, Preliminary draft, 28 f. (depozitat în fondul Ministerului de Război).

⁴⁵ Nicolae Dascălu, *Une mission de l'Office of Strategic Services en Roumanie, Aout—Septembre 1944*, în „Revue Roumanie d'Histoire” 1978, nr. 1, p. 153—164.

** N. Redacției Revistei Arhivelor. Aceste documente au fost semnalate de Șt. Hurmuzache și Șt. Nimară în informarea lor cu privire la cercetările efectuate la NARS în septembrie—decembrie 1977.

Lascăr nr. 43/45. A fost trecută în revistă și arhiva personală a lui Mihai Antonescu. O bună parte din documentele cercetate au și fost expediate la Pipera unde au fost încărcate în avioane și, după o scurtă escală la Foggia, au ajuns la Washington. Raportul oficial asupra misiunii O.S.S. evaluează la circa 20 tone cantitatea de documente scoase în acest fel din țară. În bună parte, ele au rămas în arhiva O.S.S. Alte documente, ca de pildă cele privind spionajul nazist, nu au putut fi localizate. Iar alte fonduri, ca cel al Misiunii forțelor aeriene germane pentru România au fost contopite cu documentele germane capturate și microfilmate de americani ⁴⁶.

Totalitatea documentelor germane luate din România în august 1944 a fost apreciată de experții O.S.S. ca cea mai bogată sursă privind forțele armate ale Reichului capturate de trupele americane pînă la pătrunderea pe teritoriul german.

În ce privește conținutul lor, există un sumar alcătuit chiar în epocă, dar privind numai relațiile economice româno-germane ⁴⁷. Un alt inventar întocmit imediat se referă la arhiva firmei Schencker & Co., mai precis la latura oficială a activității acesteia, petrolul ⁴⁸. În ansamblu, documentele germane în discuție oferă date multiple privind situația forțelor armate ale Reichului în România, relațiile oficiale cu guvernul, spionajul nazist, activitatea Gestapoului, exportul de petrol și problema evreiască ⁴⁹.

Aproape necunoscută este arhiva atașatului de poliție al Legației germane la București. O mare parte din documentele acesteia aflate la Washington privesc problema evreiască: statistica evreilor din România; statutul legal al acestora (legislație, comentarii în presă pe această temă etc.), corespondența lui Rächter cu Eichman și alte aspecte. Există multe tabele statistice detaliate, pe orașe, cu evreii din România. Alte dosare cuprind date, fotografii, note despre evreii care părăsesc, legal sau ilegal, țara ⁵⁰. Un dosar special conține scrisori și cărți poștale, anonime toate, adresate lui Killinger care era amenințat fiind reprezentantul tipic al ocupanților ⁵¹.

Mai restrînse ca volum, documentele românești luate de misiunea O.S.S. din țară provin din arhiva personală a lui Mihai Antonescu. Tematic ele privesc mai ales legăturile româno-germane, politice sau economice. Dosare voluminoase cuprind copii ale acordurilor economice semnate în perioada 1940—1944, copii ale protoacolelor sesiunilor Comisiei economice româno-germane, anexe, procese-verbale, scrisori etc. ⁵².

De asemenea, sînt conservate în acest fond o serie de documente de lucru ale Ministerului de Externe, și în special note asupra unor întrevederi oficiale româno-germane, între funcționari superiori din centrala diplomatică și von Killinger ⁵³. De asemenea, menționăm existența unei copii a răspunsului dat la 14 februarie 1942 de generalul Ion Antonescu celor doi oameni politici Maniu și Brătianu la o scrisoare a acestora ⁵⁴.

⁴⁶ Vezi *Guides to German Records Microfilmed at Alexandria, Va*, no. 25 German Air Force Records, Luftgaukcommandos, Flak, Deutsche Luftwaffenmission in Rûmenien, Washington, 1961, p. 32—39.

⁴⁷ O.S.S. file, A.A.F. Lib. Trans. 326, from Philip L. Gare, major to Mr. Sherman Kent, Intelligence Liaison Officer, *Summaries of Photostatic Copies of Captured German Documents in Romania*, 45 f. XL 8150.

⁴⁸ O.S.S. file, Justice Department, Economic Warfare Division, Enemy Objectives Unit, Secret no. 106857, *A Summary of the Records of Schenker and Co*, Bucharest, 21 f., f.s. (106857).

⁴⁹ Vezi documentele cu cotele XL 13165; XL 131181; XL 13176; XL 13167; XL 13174; XL 13180; XL 13171; XL 13175 etc.

⁵⁰ Ibidem, documentele cu cotele XL 13163; XL 13166; XL 13170; XL 13709; XL 13177; XL 13179 ș.a.

⁵¹ Ibidem, documentul cu cota XL 13168 (în original dosarul A-XIV. *Ver-schiedenes, Anonyme Schreiben*).

⁵² Ibidem, American Military Unit, Bucharest, from Lt. H. L. Roberts to dr. W. L. Langer, director R & A Branch, O.S.S. *Romanian-German Trade Agreements, 1940—1944* (2 vol. nepaginate, cotele 130421—130422).

⁵³ Ibidem, Ministerul Afacerilor Străine, *Notă asupra convorbirii avute în ziua de 12.XI.1942 de dl. von Killinger cu dl. Gheorghe Barbul atașat de legăție*, 18 f. M.A.S., Notă de serviciu, 2 iunie 1943, G. Davidovici, f. 5 (129232).

⁵⁴ Ibidem, 129232.